

RĂZBOIUL DE INDEPENDENȚĂ OGLINDIT ÎN MEDALISTICĂ ȘI PIESE DECORATIVE AFLATE ÎN COLECȚIILE MUZEULUI BĂCAUAN

de Elena ARTIMON

Cucerirea independenței de stat a României a reprezentat pe magistrala istoriei noastre una din marile înfăptuiri de creație colectivă, tumultoasă și conștientă, de explozivă manifestare a virtuților și activității plene a maselor.

Eroii independenței, cunoscuți sau anonim (și din această ultimă categorie fac parte foarte mulți), au fost cîntați în versuri, descriși în proză sau imortalizați în pinzele pictorilor, ori dăltuiți în piatră și metal de meșteri făurari ai frumosului și făuritori ai istoriei ilustrate a poporului român.

Eroilor de la 1877—1878 li s-au conferit la timpul respectiv, sau cu prilejul diferitelor aniversări ordine, medalii, decorații, răsplătindu-li-se eroismul, abnegația, dăruirea de sine și dragostea cu care au luptat pentru apărarea gliei străbune, pentru apărarea a ceea ce era mai scump; numele de român și țara în care s-au născut și în care locuiau — România.

Aceste obiecte în care sînt fixate evenimentele diferitelor epoci istorice — în cazul de față independența de la 9 mai 1877 — constituie adevărate mărturii ale trecutului nostru de luptă, dacă vrei, pagini de istorie încrustate în metal, deci documente în care descifrăm momente eroice din trecutul nostru istoric.

În afara informației pe tărîmul istoriei, aceste obiecte pot fi considerate și ca adevărate piese de artă, fiind lucrate cu măiestrie și migală și realizate cu mult simț artistic și gust estetic de către artiști valoroși ai epocii respective.

În continuare mă voi referi la descrierea cîtorva asemenea documente în metal (în ordinea cronologică a emiterii lor) ce consemnează lupta pentru cucerirea independenței de stat și evocările jubiliare ale acestui eveniment crucial de la 1877.

1. *Ordinul „Steaua României”*¹, creat inițial de domnitorul Al. I. Cuza în 1865, a fost instituit oficial în 1877, imediat după proclamarea independenței, de către domnitorul Carol I. Tot atunci s-au adus unele modificări modelului inițial și s-au stabilit 5 grade: cavaleri, ofițeri, comandanți (comandori), mari ofițeri și mari cruci². Piesa pe care o descriem se prezintă astfel: cruce bizantină de metal, smălțuită albastru închis și avînd în centru un medalion rotund, din smalt roșu, cu bordură albastră închisă, înconjurată de o coroană verde din frunze de stejar. Medalionul are pe avers monograma domnitorului Carol I, iar pe bordură inscripția: IN FIDE SALUS (în credință este salvarea). Pe revers în medalion anul 1877, iar între brațele crucii spade încrucișate. Prima variantă a acestui ordin, conform modificării făcută de Carol I, are pe avers în medalion acvila cruciată stînd pe un fulger și pe o bordură inscripția IN FIDE SALUS, iar pe revers cifra lui Carol I (fig. 1/a).

2. *Medalia „Virtute militară”*³, instituită tot de domnitorul Al. I. Cuza și aprobată în mod definitiv în 1868 prin legea de organizare a armatei (modificată apoi în 1872), se prezintă astfel: rotundă cu diametru de 30 mm, are pe avers efigia domnitorului Carol I și circular inscripția: CAROL I DOMN AL ROMÂNIEI, iar pe revers într-o coroană din frunze de laur și stejar inscripția: VIRTUTE MILITARĂ (fig. 1/b). În 1880, prin decret domnesc s-a instituit medalia „Virtute militară de război”, care este în formă de cruce așezată pe o ghirlandă de frunze de stejar, iar în centru are un medalion rotund cu efigia domnitorului și inscripția: CAROL I DOMN AL ROMÂNIEI pe avers și pe revers VIRTUTE MILITARĂ (fig. 1/b).

Această medalie a fost conferită atît gradelor inferioare cît și ofițerilor care s-au distins prin curaj și devotament pe cîmpul de luptă. Medalia „Virtute militară” a fost acordată și băcăuanilor: cpt. Dimitrie Bușilă, comandantul companiei a 6-a Tg. Ocna⁴, George Ariton, sergent în Reg. 14 dorobanți⁵, Andrei Baci⁶, Ștefan Pușcașu⁷, voluntarului Gheorghe Donici din Reg. 8 călărași⁸, Andrei Lupu⁹, etc.

1. *Muzeul Județean de Istorie și Artă Bacău*, inv. 19 976 și 28 121. (În continuare se va cita prescurtat M.J.I.A. Bacău.) Primul însemn a aparținut col. Pr. Strat (vezi *Carpica XIV*, 1982, p. 235—243), iar al doilea împreună cu alte însemne militare, i-a fost acordat băcăuanului Vasile Ciuhodaru, colonel în rezervă, pentru activitatea deosebită desfășurată în cadrul armatei. Toate însemnele împreună cu unele brevete militare au fost donate muzeului de către posesor, fapt pentru care-i mulțumim și cu acest prilej.

2. *Enciclopedia României*, vol. I. 1938, p. 85—87.

3. *M.J.I.A. Bacău*, inv. 11 459 și 26 624. Documentele vremii consemnează faptul că în tot timpul războiului această medalie se purta împreună cu ordinul „Steaua României”.

4. *Monitorul Oficial*, iunie-Iulie 1877, p. 538, conform decretului nr. 1377 din 13 iunie 1877.

5. *Ibidem*.

6. Vezi *Carpica XIII*, 1981, editată de Muzeul Județean de Istorie și Artă Bacău, p. 73—86.

7. *Ibidem*.

8. *Ibidem*.

9. *Ibidem*.

3. Crucea „Trecerea Dunării”¹⁰, s-a conferit militarilor și civililor care au luat parte la luptele de peste Dunăre, în timpul războiului de independență. Piesa este în formă de cruce din oțel oxidat, de 43 mm și are în centru un medalion rotund, care pe avers are inscripția : *TRECEREA DUNĂRII 1877*, iar pe revers monograma domnitorului Carol I. Dintre băcăuanii care au primit crucea „Trecerea Dunării” amintim pe : Costache Grigore Munteanu, Ion Horle, Andrei Baci, Ștefan Pușcașu și un nr. de 7 soldați din Horgești-Bacău¹¹ (fig. 1/c).

4. Crucea „Alinare și mîngiere”¹², a fost instituită în 1878 și conferită femeilor care s-au distins în timpul războiului de independență în acțiunile de ajutorare a răniților de pe front și în spatele frontului, în colectarea de fonduri, medicamente, îmbrăcăminte necesare susținerii războiului. Este din argint aurit și are în mijloc un medalion rotund, ce poartă pe avers inscripția : *ALINARE ȘI MÎNGIERE 1877/1878*, iar pe revers monograma reginei Elisabeta, care a patronat această activitate și care prin prevederile decretului a primit dreptul de a conferi această decorație doamnelor din rețeaua Societății de Cruce Roșie din România (fig. 2/a). Desigur această decorație a fost conferită și doamnelor care făceau parte din comitetele și societățile de acțiune ce au funcționat și pe teritoriul județului Bacău, respectiv : „Societatea Tinerimii”, „Societatea femeilor române” și „Comitetul de binefacere pentru ostașii români răniți”¹³.

5. Medalia „Apărătorilor independenței”¹⁴, instituită pentru recunoașterea meritelor persoanelor civile care au îndeplinit servicii importante pe lingă armată atît în interiorul țării cît și la sud de Dunăre în timpul războiului de independență este din aramă aurită, rotundă cu diametru de 30 mm. Pe avers medalia are o compoziție alegorică ce se prezintă astfel în plan central o persoană feminină, simbolizînd România, calcă pe drapele și arme (trofee de război) și are în mîna dreaptă întinsă, o coroană de lauri, iar în stînga, o spadă ce o ține cu vîrfurile în jos.

În spatele ei, un înger ține un drapel încununat, iar jos, în stînga primului personaj, se află o acvilă. Pe revers, ghirlandă din ramuri de lauri și stejar, sus monograma domnitorului Carol I încoronată, iar în mijloc inscripția : *APĂRĂTORILOR INDEPENDENȚEI ÎN RĂZBOIUL 1877—1878*. Medalia a fost gravată de E. Palot, numele gravorului fiind trecut pe ambele fețe. Medalia a fost atribuită persoanelor civile, ofițerilor și gradelor inferioare din gărzile orașenești ce s-au distins în timpul războiului din 1877—1878 (fig. 2/b).

6. Medalia rusă a războiului din 1877—1878¹⁵ conferită de comandamentul rus și luptătorilor români. Ea a fost recunoscută oficial de

10. M.J.I.A. Bacău, inv. 4 650. În colecția de documente se află brevetul militar prin care i se conferă, băcăuanului Costache Munteanu, crucea „Trecerea Dunării”.

11. *Carpica XIII*, 1981, p. 75—76.

12. M.J.I.A. Bacău, inv. 17 504.

13. *Carpica XIII*, 1981, p. 74.

14. M.J.I.A. Bacău, inv. 17 505 și 17 506.

15. *Idem*, inv. 18 062 și 18 230.

regulamentul purtării decorațiilor și inclusă în ierarhia decorațiilor românești imediat după medalia „Apărătorilor independenței”. Medalia este din aramă sau alamă cu diametrul de 26 și 28 mm și prezintă pe avers crucea ortodoxă cu două brațe și semiluna dedesubt, așezate pe un fond de raze. În părți anii 1877—1878. Pe revers o inscripție în limba rusă, care în traducere sună astfel : „Nu pentru noi, nu pentru noi, ci în numele tău” (adică al creștinătății, au luptat și au învins)¹⁶ (fig. 2/c).

7. Medalia comemorativă a războiului de independență 1877-1878¹⁷, bătută în anul 1881 cu prilejul încoronării lui Carol I ca rege al României. Este de aramă și are diametrul de 84 mm. Pe avers efigia regelui Carol I, în profil spre stînga, cu barbă, îmbrăcat în uniformă militară, purtînd la gît „Coroana României”, iar pe pieptul stîng alte ordine, medalii și decorații. Circular inscripția : CAROL I REGE AL ROMÂNIEI. Sub efigie, numele gravorului, W. Kullrich. Reversul se prezintă astfel în centru o persoană feminină simbolizînd România victorioasă, ține sus în mîna dreaptă o cunună de lauri, iar cu stînga se sprijină de un scut cu emblema României. Deasupra, circular anii 1877-1878. În dreapta pe un soclu se indică anul 1881, e așezată coroana regală. Circular pe o bandă de 18 mm lățime apar o serie de basoreliefuli în care sînt prezentate principalele episoade ale războiului : plecarea la război, luarea Nicopolului, Trecerea Dunării, luarea Plevnei, întoarcerea triumfală în țară și primirea la Arcul de triumf din București (Fig. 3).

8. Medalia mică a monumentului de la Ploiești¹⁸, cu diametru de 32 mm, are pe avers efigia regelui Carol I în profil spre stînga. În fața efigiei anii 1877—1878, iar în spatele ei anii 1881—1897. Sub efigie numele gravorului, Carniol-fiul. Circular inscripția : CAROL I DOMNUL ROMÂNIEI ȘI MARELE CĂPITAN REGELE ROMÂNIEI INDEPENDENTE. Pe revers, monumentul eroilor din parcul de lîngă gara Ploiești-sud și inscripțiile : ÎNTRU GLORIA ARMATEI ROMÂNE DIN 1877-1878. SPRE AMINTIREA BATALIONULUI 2 VÎNĂTORI DIN 1877-1878. Lîngă obelisc perioada în care s-a lucrat la acest monument : 1890 — conceput, 1897 — inaugurat. Sub monument următorul text : PLOIEȘTENII ȘI ȚARA RECUNOSCĂTOARE. COMITETUL DE ACȚIUNE (fig. 2/d)

9. Medalia jubiliară „Simicentenarul războiului de independență” 1877-1927¹⁹ Instituită în anul 1927 cu prilejul împlinirii semicentenarului cuceririi independenței de stat a României, medalia a fost acordată veteranilor de război, drapelelor regimentelor ce au luptat în războiul de la 1877-1878, doamnelor decorate cu crucea „Alinare și mîngîiere”,

16. Cercetări istorice, VIII, Iași, 1977, p. 374.

17. M.J.I.A. Bacău, inv. 17 515.

18. Idem, inv. 15 510.

19. Idem, inv. 9 050. În anul 1927 i se conferă băcăuanului Costache Munteanu, veteran al războiului de independență, medalia comemorativă a Proclamației Independenței de Stat 1877—1927. Brevetul militar ce consemnează acest lucru se află în colecția de documente a muzeului. Acest brevet și cel menționat la nota nr. 10 au intrat în colecția băcăuană ca urmare a donației făcută de cetățeanul Constantin I. Munteanu din Bacău, rudă a veteranului de la 1877, căruia îi mulțumim și cu acest prilej.

și președinților de Consiliu din perioada 1877—1927. Medalia este din argint, rotundă cu diametrul de 31 mm și are pe avers efiigiile acolate ale regilor Carol I și Ferdinand I și inscripția : CAROL I, FERDINAND I, totul într-o cunună din frunze de lauri. Pe revers în mijloc anii 1877-1927, iar pe margine cununa din frunze de lauri. (Fig. 2/e).

10-11. Medalia jubiliară oficială 1877-1977²⁰, emisă de Marea Adunare Națională a R.S.România în anul 1977, cu prilejul sărbătoririi centenarului independenței de stat a României. Medalia din colecția băcăuană este din bronz cu diametrul de 65 mm și are pe avers emblema R. S. România, înconjurată de o coroană din ramuri de lauri și stejar, iar pe revers în centru scena „Atacul de la Smîrdan“, după pictura lui N. Grigorescu, înconjurată de o coroană din ramuri de măsline. Circular inscripția : CENTENARUL INDEPENDENȚEI DE STAT A ROMÂNIEI 1877—1977. (fig. 4/b).

Tot atunci s-a emis și o insignă jubiliară din bronz ce are formă de scut cu dimensiunile de 25x28 mm. Pe fondul tricolorului este reprezentat „Dorobanțul“ după pictura lui N. Grigorescu, iar lateral anii 1877—1977 și în partea inferioară două ramuri de măsline (fig. 4/a).

În afară de aceste ordine, medalii și decorații care ilustrează lupta armatei române pentru cucerirea independenței, în colecția muzeului băcăuan au intrat de curând trei piese foarte interesante și anume : un covor de lină și două farfurii decorative lucrate la Birmingham în Anglia.

Covorul²¹, datat la sfîrșitul secolului al XIX-lea are dimensiunile de 1,35x2,00 m și înfățișează scena „Prezentarea unui steag turcesc capturat în timpul luptelor de la Grivița“. Chipurile personajelor sînt redată foarte corect prin folosirea culorilor vegetale (tonuri calde ; conturul personajelor este redat prin culoare). De asemenea, execuția corectă, de bună seamă într-un atelier manual perfecționat, mărește mult valoarea artistică a acestei tapiserii pe care o considerăm ca o piesă foarte valoroasă. (fig. 5).

Pe prima farfurie²², în mijloc este redată o scenă din timpul luptelor pentru cucerirea redutei Grivița, iar sub ea următoarea inscripție : ROMÂNIA INDEPENDENTĂ PRIN BRAVURA ARMATEI SALE. Pe marginea farfuriei sînt reprezentate armele principale care au participat la război, stema României și crucea „Trecerea Dunării“. (fig. 6/a).

Cea de-a doua farfurie²³ are în centru scena cu rănirea lui Osman-Pașa și predarea armatei turce. În planul doi uniți și al armatei române, iar în planul trei redutele turcești și drapelul românesc ce flutură pe redutele cucerite. Sub scena principală următoarea inscripție : CADEREA PLEVNEI. OSMAN PAȘA RĂNIT SE PREDĂ PRIZONIER. 28 NOIEMBRIE 1877. Pe marginea farfuriei sînt scene din desfășurarea o-

20. M.J.I.A. Bacău, inv. 20 430.

21. *Idem*, inv. 25 989. Mulțumim și pe această cale cetățeanului Cotea Vasile din com. Sascut, care a oferit această piesă valoroasă muzeului.

22. *Idem*, inv. 17 511.

23. *Idem*, inv. 21 631. Această farfurie decorativă a intrat în colecția muzeului în anul 1980, ca urmare a donației făcută de cetățeanul Dorobăț Gheorghe din Bacău, căruia îi mulțumim și pe această cale.

perațiunilor militare (trecerea Dunării, incursiuni, atacuri de redute, întoarcerea victorioasă în țară, trofee obținute de la turci de către ostașii români, drapele românești). (fig. 6/b).

Deși numărul pieselor de care ne-am ocupat este mic, le considerăm reprezentative prin originalitatea, estetica și importanța lor documentară. Totodată ele contribuie la îmbogățirea patrimoniului băcăuan, dând posibilitatea cunoașterii mai complete a unui mare eveniment din istoria poporului român—cucerirea independenței de stat a României.

LA GUERRE DE L'INDEPENDANCE ILLUSTRÉE DANS MÉDALLIES ET PIÈCES DÉCORATIVES EXISTENTS DANS LES COLLECTIONS DU MUSÉE DE BACĂU

Résumé

Dans cete article l'auteur présente quelque médailles, décorations, ordres, deux assiette décoratives et un tapis relativement à la guerre d'indépendance de 1877—1878.

En conclusion l'auteur montre l'importance de ces pièces pour l'illustration d'un moment essentiel de h'istoire du peuple roumain — la guerre de l'indépendance 1877—1878.

LÉGENDE DES FIGURES

Fig. 1 — Des ordres, des médailles et des décorations relativement à la guerre du 1877—1878 : a) L'ordre „L'étoile de la Roumanie“, b) La médaille „Vertu militaire“, c) La croix „Le passage du Danube“.

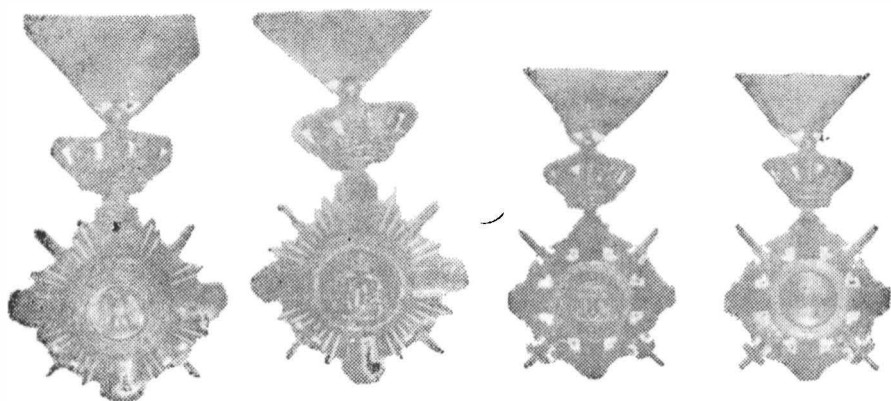
Fig. 2 — Des médailles et des décorations relativement à la guerre du 1877—1878 : a) La croix „Calme et consolations“, b) La médaille „Des défenseurs de l'indépendance dans la guerre du 1877—1878“, c) „La médaille russe de la guerre du 1877—1878“, d) „La médaille petite du monument de Ploiești“, e) La médaille jubilaire „Demi-centenaire de la guerre de l'indépendance 1877—1878“.

Fig. 3 — La médaille comemorativ de la guerre de l'indépendance 1877—1881.

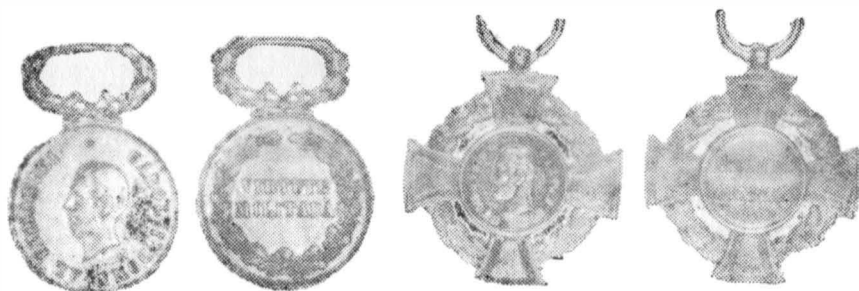
Fig. 4 — Des distinctions officielle jubilaires du centenaire de l'indépendance d'état de la Roumanie : a) „Insigne jubilaire officielle 1877—1977“, b) „La médaille jubilaire officielle du M.A.N. 1877—1977“.

Fig. 5 — Tapis avec un scène de la guerre de 1877—1878.

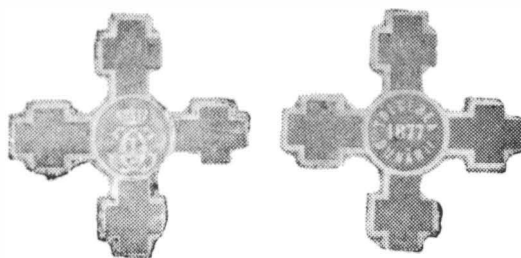
Fig. 6 — Des assiettes décoratives : a) L'assiette avec un scène de lutte, b) L'assiette avec un scène „La chute de Plevné“.

a

b

c

Fig. 1. Ordine, medalii și decorații referitoare la războiul din 1877—1878 :
a) Ordinul „Steaua României”, b) Medalia „Virtute militară”, c) Crucea „Trecerea Dunării”.

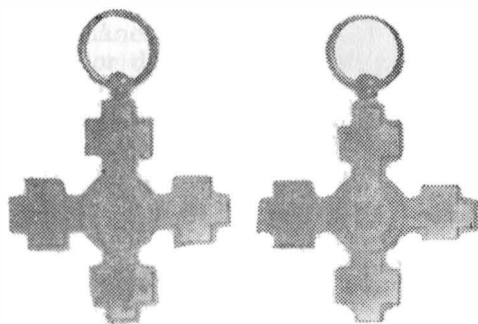
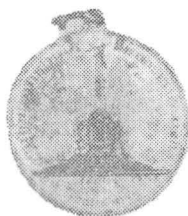
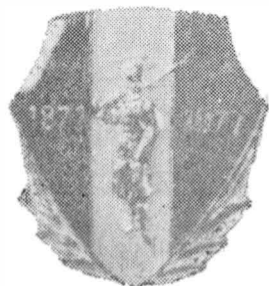
a**b****c****d****e**

Fig. 2. Medalii și decorații referitoare la războiul din 1877—1878 : a) Crucea „Alinare și mîngiere”, b) Medalia „Apărătorilor independenței în războiul din 1877—1878”, c) „Medalia rusă a războiului din 1877—1878”, d) „Medalia mică a monumentului de la Ploiești”, e) Medalia jubiliară „Semicentenarul războiului de independență : 1877—1927”.

Fig. 3. Medalia comemorativă a războiului de independență 1877—1881.

a

b

Fig. 4. Insemne oficiale jubiliare a centenarului independenței de stat a României : a) Insigna jubiliară oficială 1877—1977 ; b) Medalia jubiliară oficială a M.A.N. 1877—1977. <http://www.cimec.ro> / <http://cmiabc.ro>

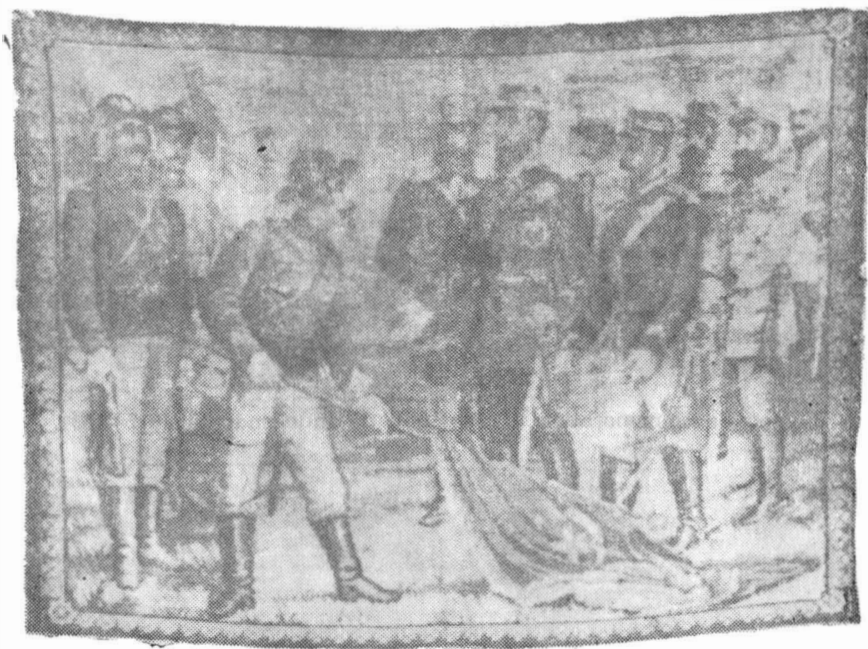

Fig. 5. Tapiserie cu scenă din războiul de la 1877—1878.

Fig. 6. Farfurile decorative: a) Farfurile cu scenă de luptă; b) Farfurile cu scena „Căderea Plevnei”.